

Łomianki Dolne, 29 grudnia 2025 r.

Dr hab. Aleksandra Szczerba

Kierowniczka Katedry Prawa i Integracji Europejskiej

Wydział Prawa i Bezpieczeństwa

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolski

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO W POSTĘPOWANIU W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO DR JOANNIE MARKIEWICZ-STANNY

I. Uwagi wstępne

Niniejsza recenzja powstała w związku z powołaniem mnie do komisji habilitacyjnej jako recenzentki w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Joannie Markiewicz-Stanny w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne przez Radę Dyscypliny Nauki Prawne Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Zielonogórskiego uchwałą nr 35 /2025 w dniu 1 października 2025 r. Jej przedmiotem jest ocena spełnienia przez dorobek Habilitantki wymogów przewidzianych ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 ze zm., dalej: „u.p.s.w”).

II. Ocena formalna dorobku naukowego dr Joanny Markiewicz-Stanny

Zgodnie z art. 219 ust. 1 u.p.s.w. stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która spełnia łącznie następujące wymagania:

- posiada stopień doktora,
- posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny,

zagranicznej.

Co się tyczy osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, ocenianych podczas postępowania awansowego na stopień doktora habilitowanego, obejmują one co najmniej jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a u.p.s.w. lub jeden cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b u.p.s.w. lub jedno zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne.

Z dokumentacji przedstawionej przez Habilitantkę zgodnie z art. 220 ust. 2 u.p.s.w. wynika, co następuje:

- 1) Stopień doktora Habilitantka uzyskała na mocy uchwały Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 20 czerwca 2006 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Wolność pracy ludzkiej. Studium z zakresu praw człowieka”.
- 2) Od 1999 r. Habilitantka jest zatrudniona w Uniwersytecie Zielonogórskim, do 2014 r. w Instytucie Politologii, od 2014 r. zaś – w Instytucie Nauk Prawnych w Katedrze Teorii, Filozofii i Historii Prawa.
- 3) W latach 2007 – 2013 Habilitantka była zatrudniona w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie.
- 4) Podstawą ubiegania się przez Habilitantkę o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest monografia naukowa pt. “Detencja cudzoziemców. Standardy praw człowieka a polityka migracyjna państw europejskich”, która ukazała się nakładem Wydawnictwa INP PAN w 2025 r. (ISBN 978-83-68199-01-7, ss. 498).
- 5) Poza osiągnięciem naukowym będącym podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, Habilitantka posiada także inny dorobek z zakresu międzynarodowego prawa pracy, międzynarodowego prawa praw człowieka, prawa migracyjnego i prawa międzynarodowego publicznego.
- 6) Habilitantka wykazuje także aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej

instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

W świetle powyższego w mojej ocenie spełnione zostały warunki formalne wszczęcia procedury habilitacyjnej na podstawie relewantnych przepisów u.p.s.w.

III. Ocena dorobku naukowego dr Joanny Markiewicz-Stanny

Ta część oceny dorobku naukowego dr Joanny Markiewicz-Stanny ma wykazać, czy charakteryzuje go znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne.

III.1. Ocena monografii naukowej pt. “Detencja cudzoziemców. Standardy praw człowieka a polityka migracyjna państw europejskich”, INP PAN 2025

1. Uwagi merytoryczne

Głównym osiągnięciem naukowym Habilitantki, stanowiącym podstawę merytoryczną ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, jest monografia “Detencja cudzoziemców. Standardy praw człowieka a polityka migracyjna państw europejskich” (Wydawnictwo INP PAN 2025). Zgodnie z jej tytułem przedmiotem monografii jest detencja cudzoziemców – zagadnienie nie tylko interesujące poznawczo, ale także niezwykle aktualne.

Monografia, w zamyśle Habilitantki, ma stanowić szczegółowe studium prawnomiędzynarodowych standardów praw jednostki odnoszących się do detencji cudzoziemców w perspektywie migracyjnej państw europejskich (s. 16).

Na potrzeby prowadzonych rozważań Autorka posługuje się pojęciem “detencji cudzoziemców” rozumianym jako “szerokie spektrum środków polegających na zastosowaniu pozbawienia wolności w kontekście kontroli nad ruchem osobowym” (s. 22). Czyni to w zgodzie z przyjętym rozumieniem tego pojęcia w prawie międzynarodowym, a także w sposób obejmujący różne warianty środków detencyjnych w porządkach krajowych, co sugeruje szeroki zakres przedmiotowy prowadzonych rozważań. Można by definiens pojęcia “detencji cudzoziemców” wzbogacić o element podmiotowy przez dookreślenie, iż chodzi o kontrolę nad “ruchem osobowym obcokrajowców”, względnie “nad międzynarodowym ruchem osobowym” lub “ruchem osobowym w kontekście migracyjnym”.

Odnosząc przedmiotową problematykę do aktualnej sytuacji migracyjnej, można zauważyć, w ślad za Habilitantką, że, po pierwsze, detencja cudzoziemców jest ściśle powiązana z głębokim kryzysem przestrzegania praw cudzoziemców, instrumentalizacją prawa międzynarodowego

oraz wprowadzaniem stanów nadzwyczajnych w związku z masową migracją (s. 14). Po drugie zaś, że można wyodrębnić grupy, w przypadku których najczęściej dochodzi do stosowania tego instrumentu: osoby poszukujące ochrony międzynarodowej, uchodźcy oraz migranci w sytuacji nieregularnej (s. 14).

Jak wskazuje Autorka, detencja jest stosowana w trzech przypadkach – po pierwsze w celu pozbawienia wolności związanego z zapobieżeniem nielegalnemu wjazdowi na terytorium państwa, po drugie – pozbawienia wolności związanego z wydaleniem i po trzecie – pozbawienia wolności połączonego z procedowaniem wniosku o ochronę międzynarodową, przy czym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej także jako: „ETPCz”) ostatni przypadek jest kwalifikowany jako zapobieganie nielegalnemu wjazdowi (s. 64 – 65). Zróżnicowanym celem stosowania detencji towarzyszy niejednolity katalog osób pozbawianych w ten sposób wolności (s. 64), typów placówek, w których są one w tym celu umieszczane oraz podmiotów, w kompetencjach których znajduje się nadzór nad miejscami detencji cudzoziemców (s. 65). Dokładną analizę tego zjawiska, prócz powyższego, utrudnia także nieznaną jego skalę z powodu niekompletnych danych (s. 67-69), co zdaje się być stałym parametrem prób zbadania różnych form ograniczeń, w szczególności naruszeń, prawa i wolności jednostki.

Ciekawa i trafne jest twierdzenie Habilitantki, że “detencja wobec cudzoziemców stanowi wypadkową punktu równowagi pomiędzy dwiema fundamentalnymi dla porządku prawnego wartościami: wolnością osobistą jednostki oraz zasadą zwierzchnictwa terytorialnego egzekwowaną w praktyce przez organy państwa, na terytorium którego znajduje się przetrzymywany cudzoziemiec” (s. 87). Wyznaczone owym przecięciem granice dopuszczalności detencji w prawie międzynarodowym i krajowy poddają się fluktuacjom związanym z bieżącym potrzebami państwa zapewnienia bezpieczeństwa na jego terytorium. Prowadzi to nieuchronnie do stanu napięcia między realizacją suwerennych uprawnień państw a ich zobowiązaniami prawno-człowieczymi wobec cudzoziemców, w szczególności – w odniesieniu do ich prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego, a także wolności od tortur, niehumanitarnego lub poniżającego karania bądź traktowania oraz prawa do prywatności i poszanowania życia rodzinnego, co znajduje odzwierciedlenie w zakresie przedmiotowym przeprowadzonej przez Habilitantkę analizy. Główny nurt rozważań Autorki biegnie wokół prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego, któremu poświęcony został rozdział III monografii, uzupełniony o perspektywę prawa do niedyskryminacji, zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego karania lub traktowania, prawa do zdrowia oraz do poszanowania życia

prywatnego i rodzinnego, do których odnosi się rozdział IV monografii.

W wyniku przeprowadzonej przez Habilitantkę analizy możliwe jest zrekonstruowanie ram prawnych detencji na gruncie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. nr 61 poz. 284, dalej jako: „EKPCz”) i ocena zgodności z nimi praktyki stosowania środków detencyjnych wybranych państw. Nie jestem natomiast przekonana o zasadności wniosku Habilitantki, że “istnieje normatywny model przepisów prawa, które dotyczą detencji cudzoziemców”, który daje się sformułować w oparciu o “analizę przepisów i praktyki badanych państw europejskich” (s. 407). Analiza ta pozwala raczej oszacować poziom zgodności prawa i praktyki państw w interesującym zakresie w porównaniu do standardu konwencyjnego jako punktu odniesienia.

Konwencyjny standard detencji obejmuje tymczasem – w świetle rozważań zawartych w recenzowanej monografii – istnienie podstawy prawnej tego rodzaju pozbawienia wolności jednostki oraz jego proporcjonalność, zakładającą zgodność z prawem i ścisły związek z celem uprawnionym. W związku z tym ostatnim pozostaje reguła, że pozbawienie wolności cudzoziemców powinno mieć miejsce w warunkach odmiennych niż więzienne, a także szczególne warunki detencji rodzin z dziećmi. Szczególnie ważne wydaje się ustalenie, czy detencja nie jest środkiem nadużywanym, w szczególności – stosowanym arbitralnie. Stosowanie detencji w taki sposób stanowi szczególnie drastyczne naruszenie wielu praw człowieka (s. 70 i nast.). Proceduralne aspekty ochrony jednostki przez arbitralnością pozbawienia jej w ten sposób wolności obejmują prawo do bycia poinformowanym o przyczynach pozbawienia wolności w zrozumiałym dla niej języku. Wymóg sądowej kontroli detencji na gruncie EKPCz spełnia zapewnienie tejsze na wniosek (s. 405-406).

Kluczową dla ustalenia zakresu dopuszczalnej ingerencji omawianej instytucji prawa w sferę praw i wolności jednostki w ocenie Habilitantki, którą podzielam, jest trybunalska kontrola spełnienia przez państwa-strony EKPCz standardu konwencyjnego z art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji. Zaskakująca jest literalna wykładnia tegoż, pozostawiająca państwom bardzo szeroki margines uznania w zakresie kontroli nad ruchem osobowym, co Autorka wiąże z jedynie pośrednią obecnością kryterium “niezbędności” detencji dorosłych cudzoziemców na gruncie EKPCz. Trybunał odnosi się bowiem do tego warunku wyłącznie, gdy wynika on z prawa krajowego (s. 406), a jak wnioskuje Habilitantka “przyjęcie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka kryterium niezbędności jako elementu oceny naruszenia art. 5 EKPC w stosunku do dorosłych cudzoziemców wydaje się tyleż zasadne, co mało prawdopodobne do realizacji” (s. 411).

Pomimo owego niedostatku strasburskiej kontroli przestrzegania przez państwa standardu konwencyjnego przy stosowaniu detencji wobec cudzoziemców, zidentyfikowana przez Habilitantkę tendencją państw do instrumentalizacji prawa, mająca na celu ukrycie, że do detencji w ogóle doszło, a w ślad za tym – ograniczenie konieczności uruchomienia gwarancji prawnych związanych z ochroną przed arbitralnością detencji – czyni kluczowym niezwykle skrupulatne badanie przez ETPCz przestrzegania granic ingerencji w wolność osobistą cudzoziemców (s. 411). Znaczenie tegoż podnosi jeszcze formułowany przez Autorkę jako postulat, „który mógłby służyć poprawie zarysowanego stanu rzeczy”, choć raczej należałoby to uznać za istotę badanej instytucji prawa, jej kwalifikacji jako „wyjątku od reguły, również w sprawach, które dotyczą kontroli państwa nad ruchem osobowym na jego terytorium” (s. 410). Ograniczenie to dotyka bowiem kategorii osób, w sposób szczególny narażonych na naruszenie ich praw (s. 360).

Wielość problemów z przestrzeganiem międzynarodowych zobowiązań państw z zakresu praw człowieka przy stosowaniu detencji wobec cudzoziemców, które odzwierciedla zróżnicowanie zagadnień rozstrzyganych przez ETPCz w powołanych przez Habilitantkę wyrokach, dowodzi, że „problem tkwi nie w samych przepisach prawa, lecz raczej w ich stosowaniu, a zwłaszcza w przyzwoleniu na to, aby w praktyce określone gwarancje prawne pozostawały martwą literą” (s. 410). Wymaga to wprowadzenia szeregu zmian, w tym mentalnych, na różnych etapach i w różnych aspektach nim implikowanych. Nade wszystko jednak dostrzeżenia wymaga – zidentyfikowana przez Habilitantkę – zmiana charakteru detencji ze środka administracyjno-prawnego w środek zbliżony do reakcji prawnokarnej, co rodzi implikacje w zakresie całego szeregu praw i wolności jednostki, pogłębiając jeszcze efekt wykluczenia i stygmatyzacji cudzoziemców (s. 347). Z pewnością zmiana ta będzie wymagała uwzględnienia przez ETPCz – nieobecnego, póki co, w jego orzecznictwie, jak zauważa Habilitantka (s. 403) – elementu oceny, czy „arbitralność pozbawienia wolności nie wykracza poza jednostkowy przypadek i raczej należałoby powiedzieć, że jest elementem szerszej polityki polegającej na traktowaniu tego instrumentu w kategoriach represyjnych, prewencyjnych oraz wymuszających na cudzoziemcach określone decyzje w zakresie wjazdu” (s. 403). Prześlędzony przez Habilitantkę rozwój instytucji detencji cudzoziemców na przestrzeni stuleci (i kontynentów) aż do czasów współczesnych wyraźnie wskazuje bowiem, że „pozbawienie wolności cudzoziemców stało się elementem systemowo wpisanym w politykę migracyjną” (s. 59). Papierkiem lakmusowym może być rozwój podejścia (w) Unii Europejskiej (dalej jako: „UE”) do kwestii detencji: od jej legitymizowania jako narzędzia polityki migracyjnej wraz z dyrektywą Parlamentu

Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. L 348 z 24.12.2008, s. 98) (s. 61), przez środek ostateczny, którego stosowanie jest obwarowane określonym rygorem (s. 62) po wzrost liczby sytuacji, w których dopuszczalne staje się pozbawienie wolności cudzoziemców wraz z tzw. Paktem Migracyjnym (s. 85). Pozostaje żywić nadzieję, że wzrastająca rutynowość detencji rzeczywiście napotyka przeciwwagę w rosnącej debacie publicznej na temat braku poszanowania praw cudzoziemców w sytuacji nieregularnej (s. 61-62), których skala i konsekwencje (s. 366 i nast.) nie mogą pozostać niezauważone w demokratycznym państwie prawa.

2. Uwagi metodologiczne

Recenzowana monografia zachowuje odpowiedni reżim metodologiczny, a wskazanie w tej części kilku niedociągnięć, w ramach recenzenckiej skrupulatności lub naukowej polemiki, nie może być odczytane jako zarzut niedojrzałości warsztatu naukowego Habilitantki.

Autorka określa przedmiot badania, którego wyniki opublikowała w postaci recenzowanej monografii, jako „pozbawienie wolności stosowane w związku z wykonywaniem przez państwo prawa do kontroli nad ruchem osobowym, w skrócie nazywane detencją cudzoziemców” (s. 13). Na gruncie tak zdefiniowanego przedmiotu badania Autorka stawia pytanie o to, „jaki jest standard prawnomiędzynarodowy ochrony praw jednostki i jak się on ma do stosowania detencji w państwach europejskich”, a poszukiwanie odpowiedzi na nie jest jednym z dwóch celów Jej rozważań (s. 13). Drugim jest „wykazanie złożoności detencji cudzoziemców jako instrumentu prawnego”, a nawet szerzej „analiza jego natury oraz zdefiniowanie sposobu jego oddziaływania na cudzoziemców” (s. 14). Cel ten Habilitantka zrealizowała, na co wskazuje przedstawiona wyżej ocena merytoryczna monografii.

Habilitantka stawia tezę – a więc zakłada prawdziwość przyjętego twierdzenia już na wstępie – że „stosowanie detencji cudzoziemców jest przykładem głębokiego rozdźwięku między treścią przepisów prawa międzynarodowego i krajowego a praktyką” (s. 13). Tak sformułowane stwierdzenie wyjściowe nasuwa pytanie o to, czy Habilitantka ocenia w ten sposób stosowanie detencji jako takiej (*in genere*), czy ów rozdźwięk dostrzega jedynie w praktyce stosowania tego instrumentu w analizowanych przez Autorkę państwach europejskich?

W tym miejscu chciałam zauważyć, że w mojej ocenie próba sformułowania hipotezy badawczej (a nie tezy) stanowiłaby istotną wartość dodaną i byłaby tym bardziej możliwa i pożądana, że w

swych badaniach Habilitantka weszła w sferę dotąd nieeksplorowaną nadmiernie przez doktrynę prawa, zwłaszcza krajowego. Jak sama zauważa w odniesieniu do dwóch fundamentalnych dzieł poświęconych przedmiotowej tematyce jej badania charakteryzuje aktualność (czego brakuje pracy G. Cornelisse, *Immigration Detention and Human Rights: Rethinking Territorial Sovereignty*, Martinus Nijhoff 2010) oraz odmienność podejścia badawczego (w porównaniu do I. Majcher, M. Flynn, M. Grange, *Immigration detention in the European Union: In the Shadow of „Crisis”*, Springer 2020).

W monografii Habilitantka zastosowała podejście oparte na „analizie praktyki państw w ujęciu problemowym z punktu widzenia poszczególnych praw jednostki” (s. 15). Trzeba podkreślić, że takie podejście czyni rozważania ciekawymi i pozwala uciec od deskryptywności analizy, którą niewątpliwie implikowałoby jej skoncentrowanie na przeglądzie rozwiązań normatywnych z zakresu detencji przyjętych w poszczególnych państwach.

By osiągnąć założone cele badawcze Habilitantka stosuje metodę formalno-dogmatyczną, związaną z analizą przepisów EKPCz (zwłaszcza jej art. 5) oraz ich wykładnię przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Konwencja nie jest zatem przedmiotem badania, jak wskazała Habilitantka we wstępie do swej monografii (s. 13), ale jest nim, jak zauważa już w pierwszym zdaniu monografii sama Habilitantka „pozbawienie wolności stosowane w związku z wykonywaniem przez państwo prawa do kontroli nad ruchem osobowym, w skrócie nazywane detencją cudzoziemców” (s. 13). Konwencja, uzupełniona o odniesienia do źródeł z zakresu uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka, takich jak Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. z 1977 r. nr 38 poz. 167) czy Konwencja o Prawach Dziecka (Dz.U. z 1991 r. nr 120 poz. 526), jest materiałem źródłowym wykorzystanym przez Habilitantkę do odpowiedzi na pytanie „jaki jest standard prawnomiędzynarodowy ochrony praw jednostki” i w kolejnym kroku “jak się on ma do stosowania detencji w państwach europejskich”. O ile jest to z pewnością wystarczający materiał badawczy, po jego zestawieniu z drugą płaszczyzną rozważań, czyli prawem i polityką migracyjną wybranych państw-stron EKPC (s. 14), do rekonstrukcji standardu konwencyjnego i jego funkcjonowania w praktyce, o tyle nie pozwala, moim zdaniem, na zrekonstruowanie w całości standardu prawnomiędzynarodowego. Dlatego bardziej poprawnym byłoby – w mojej ocenie – ograniczenie pytania badawczego do standardu obowiązującego w ramach Rady Europy, nawet jeśli Autorka sięga po standard uniwersalny czy wybrane przepisy prawa unijnego jako uzupełnienie głównej osi wyводу.

W tym samym nurcie naukowej polemiki proponuję odczytać moją rekomendację doprecyzowania tytułu monografii, który w aktualnym brzmieniu sugeruje niezwykle szeroki zakres analizy – politykę migracyjną państw europejskich na tle standardów praw człowieka. Po pierwsze analiza interesujących ze względu na przedmiot badania prawa i praktyki wszystkich (?) państw europejskich byłaby zadaniem niezwykle trudnym i raczej niweczyłaby ambitny zamiar Habilitantki wykazania, „które elementy regulacji prawnych państw można uznać za wspólne, powszechne i właściwe dla tej instytucji prawnej w jej współczesnym kształcie” (s. 15). Metoda komparatystyczna, wskazywana przez Autorkę jako jedna z trzech wykorzystanych w badaniu – obok wspomnianej wyżej metody formalno-dogmatycznej oraz historyczno-prawnej (s. 16-17), zakłada wybór do porównania przedmiotów porównywalnych (na przykład ze względu na ich wspólną cechę – w tym przypadku przyjęcie na siebie zobowiązań wynikających z EKPCz), zidentyfikowanie istniejących podobieństw i różnic, a także ich wartościującą oceną. Ten wymóg metody porównawczej Habilitantka zrealizowała, analizując szerzej (choć nie wyłącznie) spośród tytułowych „państw europejskich”: Bułgarię, Francję, Niemcy, Hiszpanię, Holandię, Polskę i Szwecję i przyjęte przez nie rozwiązania z zakresu polityki migracyjnej. Kluczem wyboru państw, jak wyjaśniła Habilitantka, było ich mierzenie się „z różnymi problemami związanymi z migracją, a także odmienną jej charakterystyką” (s. 17). Warto byłoby wyjaśnić, w czym tkwi owa odmienność charakterystyk migracji i generowanych nimi problemów w wybranych państwach, skoro stała się ona uzasadnieniem dokonanego wyboru.

Rekomendowałabym tym samym, także w zestawieniu z uwagą sformułowaną powyżej o położeniu „analitycznego” punktu ciężkości na standardzie konwencyjnym, zawężenie tytułu do wybranych państw-stron EKPCz. Poza tym określenie „polityka migracyjna” państw europejskich czy węższej – państw-stron EKPCz, a nawet – wybranych państw-stron EKPCz, sugeruje istnienie jednej wspólnej polityki migracyjnej. Tymczasem standard wynikający z EKPCz nie będzie prowadził do ujednoczenia/unifikacji polityki migracyjnej a jedynie do harmonizacji polityk migracyjnych państw-stron EKPCz w zakresie, w jakim będą one podlegały oddziaływaniu tejże. Być może udałoby się uniknąć sformułowania tego zastrzeżenia, gdyby Autorka dokonała wyjaśniania tej tytułowej kategorii pojęciowej („polityka migracyjna”) w rozdziale I, przy okazji wyjaśniania składowych szeroko zarysowanego kontekstu badawczego.

Struktura monografii obejmuje pięć rozdziałów merytorycznych (rozdział I „Zagadnienia podstawowe”, s. 19 – 85; rozdział II „Determinanty współczesnego kształtu detencji

cudzoziemców”, s. 87 – 156; rozdział III „Międzynarodowy standard pozbawienia wolności cudzoziemców”, s. 157 – 249; rozdział IV „Prawo i praktyka państw”, s. 251 – 342; rozdział V „Konsekwencje bezprawnej i arbitralnej detencji cudzoziemców”, s. 343 – 403), wstępu (s. 13 – 18), zakończenia (s. 405 – 411) i bibliografii (s. 413 – 493).

Zwraca uwagę znaczna liczba jednostek redakcyjnych niższego rzędu w każdym rozdziale. Objętość znacznej części z nich waha się między jedną a trzema stronami. Tak jest – dla przykładu – w przypadku uwag wyjaśniających charakter detencji administracyjnej (s. 24 – 26) i karnej (s. 26 – 28). Można by się zastanowić nad połączeniem takich jednostek w całość, co pozwoliłoby uniknąć wrażenia „poszatkowania” tekstu, zwłaszcza, że podział rozważań zawartych w przytoczonych podrozdziałach nie jest wyraźny – w części dotyczącej „elementów administracyjnych detencji” Autorka czyni nawiązania porównawcze (s. 26) do „prawnokarnego kontekstu detencji”.

Można by także rozważyć rezygnację z niektórych podrozdziałów, tym samym – zawęzić zakres rozważań. To również pozwoliłoby uniknąć wrażenia fragmentaryczności wywodu, niewynikającego, jak sądzę, z braku rozeznania Autorki w temacie, a wręcz przeciwnie – z implikowanego szeroka Jej wiedzą dążenia do jej odzwierciedlenia w zakresie treściowym monografii. Tymczasem mógłby on ulec zawężeniu na rzecz pogłębienia rozważań. Wiele ciekawych wątków jest bowiem zaznaczonych jedynie sygnalnie, np. rozważania dotyczące balansowania praw człowieka osób migrujących i bezpieczeństwa w perspektywie sekurytyzacji migracji (pkt 2.2. w rozdziale II).

Z kwestii natury redakcyjnej uwagę zwraca maniera Habilitantki do wtrącania zwrotów obcojęzycznych w sytuacjach, które tego nie wymagają, bowiem istnieją polskie ich odpowiedniki, np. sformułowania „case law” (s. 169), „rule of law” (s. 179), „asylum seeker” (s. 198) czy sądowe „review” (s. 231).

Powyższe w żadnym stopniu nie umniejsza mojej oceny jakości i sposobu prowadzenia wywodu, wskazujących na odczytanie Habilitantki i jej bardzo dobrą znajomość prawa międzynarodowego, w tym – międzynarodowego prawa praw człowieka, a także skrupulatnie przeprowadzone badanie wybranych źródeł prawa krajowego – nie tylko polskiego, ale i obcego (niemieckiego, hiszpańskiego, niderlandzkiego, francuskiego, belgijskiego, bułgarskiego, włoskiego, brytyjskiego, irlandzkiego, rumuńskiego, austriackiego, węgierskiego, portugalskiego, fińskiego, duńskiego, łotewskiego, litewskiego, estońskiego, azerskiego, szwedzkiego, amerykańskiego, australijskiego, algierskiego, marokańskiego i tunezyjskiego). Potwierdzeniem

tegoż jest bogata bibliografia źródłowa, obejmująca akty stanowienia i stosowania prawa, zebrana na stronach 413-456 monografii. Z nieco mniejszą swobodą Habilitantka porusza się w zakresie prawa Unii Europejskiej, o czym świadczą niuanse, np. sformułowanie „polityka działań zewnętrznych Unii” (s. 121), podczas gdy taka – formalnie – nie istnieje. Dużym uproszczeniem jest także stwierdzenie o bezpośredniej stosowalności dyrektywy w przypadku braku jej implementacji (s. 193). Zastanawiać także może wyodrębnienie w bibliografii przez Autorkę podkategorii „Źródeł prawa wtórnego UE” w ramach „Źródeł prawa”, które – bez żadnej podkategorii wymieniają unijne traktaty (Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej), a także brak w bibliografii niektórych źródeł prawa wtórnego, które Habilitantka powołuje w toku wywodu (np. dyrektywy Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwianie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu, Dz.U. L 328 z 5.12.2002, s. 17, s. 148). Dla dopełnienia obrazu regulacji unijnych w przedmiocie przeciwdziałania nielegalnej migracji oprócz dyrektywy Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiującej ułatwianie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu (Dz.U. L 328 z 5.12.2002, s. 17), która jest przywoływana przez Autorkę jako element reżimu oddziałującego na migrantów wieloaspektowo, ale w niewielkim stopniu odnoszącego się do ich ochrony (s. 148) można by powołać jako przykład działania zorientowanego na ochronę ofiar (w tym niebędących przynależnymi państw członkowskich UE) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującą decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1) i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.U. L 315 z 14.11.2012, s. 57).

Raz jeszcze podkreślę, że powyższe uwagi nie obniżają wartości przeprowadzonej analizy, która ujawnia nie tylko zorientowanie Habilitantki w przepisach prawa i umiejętność ich selekcji, ale także Jej odczytanie. Habilitantka sięgnęła po szeroką literaturę przedmiotu, zarówno polską, jak i zagraniczną, umiejętnie powołując ją dla uzasadnienia formułowanych twierdzeń, na przykład w odniesieniu do negatywnego wpływu detencji na stan zdrowia i samopoczucie cudzoziemców (przypisy 290- 293 na s. 387).

Należy podkreślić, że powołując materiał badawczy Habilitantka nie poprzestaje na jego faktograficznym odnotowaniu czy opisowym przytoczeniu, ale dokonuje jego wartościującej oceny, w tym krytycznej, jak w przypadku oceny dzielenia czasu detencji na poszczególne etapy,

skutkującej, jak pisze Habilitantka, „brakiem całościowego odniesienia i pewnej zobiektywizowanej oceny sytuacji skarżących” (s. 214). Wywód Habilitantki jest przy tym logiczny, a formułowanym przez Nią twierdzeniom trudno odmówić słuszności, spójności z przyjętą perspektywą badawczą oraz kategoryczności. Przykładem niech będzie konstatacja, że „jeśli detencja jest stosowana w sposób automatyczny, bez zindywidualizowanej oceny sam fakt nielegalnego wkroczenia czy pobytu na terytorium państwa, skutkuje odwróceniem logiki praw człowieka – cudzoziemcy w sytuacji nieregularnej stają się osobami, których status determinuje *per se* możliwość pozbawienia wolności i niejako redefiniuje tym samym znaczenie pojęcia arbitralności. W tym sensie jest to zaprzeczenie fundamentalnemu założeniu ochrony praw jednostki, którym jest definiowanie człowieka jako istoty wolnej (art. 1 PDPC, Preambuła MPPOiP)” (s. 356-257).

III.2. Pozostały dorobek publikacyjny dr Joanny Markiewicz-Stanny

Pozostały dorobek publikacyjny dr Joanny Markiewicz-Stanny obejmuje, jak podaje w Autoreferacie (s. 14): 52 prace naukowe, w tym 3 monografie (1 autorska i 2 wieloautorskie), 2 redakcje prac zbiorowych, 22 rozdziały w monografiach, 22 artykuły w czasopismach, 3 publikacje w materiałach pokonferencyjnych. W ramach tego zestawienia znajduje się 13 publikacji obcojęzycznych, w tym angielskojęzyczna monografia we współredakcji Habilitantki. W porównaniu do zestawienia zaprezentowanego przez Habilitantkę do Jej dorobku podlegającego ocenie w ramach niniejszej procedury awansowej zaliczam także drugą monografię autorską, stanowiącą zaktualizowaną wersję jej rozprawy doktorskiej, *Wolność pracy ludzkiej. Studium z zakresu praw człowieka*, Oficyna Wydawnicza UZ 2015. Opublikowanie rozprawy doktorskiej jest również osiągnięciem i wskazuje zdolność habilitant do wykorzystania uwag, które sformułowali recenzenci¹.

Należy zauważyć, że Autorka publikuje w rozpoznanych periodykach naukowych i wydawnictwach, w tym wymienionych w komunikacie Ministra Nauki z dnia 05 stycznia 2024 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych² i komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r.

¹ P. Grzebyk, *Warunki uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki prawne*, PiP 2022, nr 5, s. 68-87, dostęp: LEX.

² Dostęp pod adresem: <https://www.gov.pl/web/nauka/komunikat-ministra-nauki-z-dnia-05-stycznia-2024-r-w-sprawie-wykazu-czasopism-naukowych-i-recenzowanych-materialow-z-konferencji-miedzynarodowych> [data dostępu: 22 grudnia 2025 r.].

w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe³. W dorobku Habilitantki są także utwory, które w dacie ich opublikowania nie ukazały się w czasopiśmie z tzw. listy ministerialnej (artykuł opublikowany w „Studiach Lubuskich” w 2007 r.) albo takie, których ze względów metodologicznych nie można uznać za artykuł naukowy (Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Stan nadzwyczajny jako zagadnienie polityczno-prawne”, Zielona Góra, 16–17 października 2014 r., Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2015, nr 2[24], s. 209-215).

Swój dorobek publikacyjny dr Joanna Markiewicz-Stanny orientuje, jak wynika z Autoreferatu, wokół następujących zagadnień tematycznych: prawa jednostki w związku z zatrudnieniem w prawie międzynarodowym praw człowieka oraz w międzynarodowym prawie pracy; granice ingerencji państwa w prawa jednostki; status prawny cudzoziemców. Prawa człowieka a kontrola państwa nad wjazdem i pobytem cudzoziemców; prawa dziecka; prawo dyplomatyczne i konsularne; prawo morskie, polityka migracyjna i azylowa w UE. Współpraca międzynarodowa w dziedzinie migracji oraz działania wielonarodowych sił zbrojnych i odpowiedzialność organizacji międzynarodowych z tytułu naruszeń praw człowieka. Autorka charakteryzuje szczegółowo wyznaczone w ten sposób pola badawcze na s. 17 – 27 Autoreferatu. Liczba dzieł przyporządkowanych do poszczególnych obszarów badawczych przez Habilitantkę jest różna, podobnie jak poruszany w nich zakres przedmiotowy analizy. Zarówno liczba jak i wartość merytoryczna dorobku publikacyjnego dr Joanny Markiewicz-Stanny pozwala jednak na sformułowanie pozytywnej konkluzji o wnoszeniu przezeń „znacznego wkładu do danej dyscypliny”.

Dla uzasadnienia takiej konkluzji zaprezentuję dorobek dr Joanny Markiewicz-Stanny, który moim zdaniem, ze względu na swoją oryginalność, aktualność i zakres analizy, w największym stopniu oddziałuje na rozwój dyscypliny reprezentowanej przez Habilitantkę.

Zacznę od najwcześniejszego obszaru zainteresowań Habilitantki, zapoczątkowano jeszcze przed uzyskaniem przed nią stopnia doktora, czyli prawa jednostki w związku z zatrudnieniem w prawie międzynarodowym praw człowieka oraz w międzynarodowym prawie pracy. Mieszczą się w nim: 1 monografia oraz 13 artykułów naukowych, osadzonych w interesującej perspektywie badawczej. Monografia należąca do tego obszaru badawczego Habilitantki zatytułowana jest *Wolność pracy ludzkiej. Studium z zakresu praw człowieka* i ukazała się

³ Dostęp pod adresem: <https://www.gov.pl/web/nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-z-dnia-22-lipca-2021-r-w-sprawie-wykazu-wydawnictw-publikujacych-recenzowane-monografie-naukowe> [data dostępu: 22 grudnia 2025 r.].

nakładem wydawnictwa Oficyna Wydawnicza UZ w 2015 r. Stanowi zaktualizowaną wersję pracy doktorskiej Habilitantki. Rozważania w niej zawarte dr Joanna Markiewicz-Stanny oparła na tezie, że współcześnie praca jako przedmiot regulacji prawnej jest działaniem wolnym, co normatywnie wyraża się po pierwsze w zakazie pracy przymusowej lub obowiązkowej, po drugie zaś w prawie do pracy rozumianym jako swoboda wyboru zatrudnienia i kształtowania życia zawodowego, co czyni przedmiotowe zagadnienie przekrojowym z punktu widzenia generacji praw człowieka. Autorka zauważa, że na wolność pracy składają się bowiem gwarancje zawarte w treści normatywnej praw obywatelskich i politycznych, jak też praw gospodarczych i socjalnych. Aktualność tego nurtu badań Habilitantki oddaje sformułowane przez nią w zakończeniu monografii twierdzenie, iż gwarancje prawa pracy okazują się niewystraszające w tym znaczeniu, że coraz większa liczba osób aktywnych ekonomicznie jest wyłączona – *de iure* lub *de facto* – spod jego ochrony (s. 240). Wskazać tu można dla jej potwierdzenia, jedynie przykładowo, iż nowe formy pracy, takie jak praca platformowa i freelancing – łączą się z większym ryzykiem prekaryjnych warunków pracy. Dlatego niewątpliwie zgodzić należy się z Habilitantką, iż w dalszym ciągu zauważalna jest potrzeba „przesunięcia punktu ciężkości z ochrony pracownika na ochronę człowieka w związku z szeroko pojętym zatrudnieniem, wykraczającym poza ściśle rozumiane stosunki pracy” (s. 240). Wyzwaniem dla stworzenia skutecznych mechanizmów ochrony przed wyzyskiem pozostaje ścisły związek pomiędzy pracą przymusowa lub obowiązkową a niewolnictwem, poddaństwem i handlem ludźmi ze względu na daleko posuniętą zależność jednostki od innego podmiotu, co implikuje trudności w ich kwalifikacji prawnej. Habilitantka pisała o tym zarówno w monografii *Wolność pracy ludzkiej...*, *op. cit.*, jak i w artykułach, mieszczących się w tym obszarze tematycznym, w tym w artykule pt. *Zakazy niewolnictwa, poddaństwa i pracy przymusowej w wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Studia Lubuskie 2007”, t. 3, s. 103-113. Ukształtowany w prawie międzynarodowym praw człowieka, jak i w międzynarodowym prawie pracy standard zobowiązań pozytywnych państwa, które obejmują efektywne ściganie wszelkich form eksploatacji człowieka (*Positive obligations of states in the context of protection of an individual against exploitation — remarks in the context of the case of Rantsev vs. Cyprus and Russia* [w:] *Wykorzystywanie człowieka w XX i XXI wieku*, B. Sitek, G. Dammacco, D. Barańska, K. Naumowicz, K. Zaworska, red., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski 2012, s. 137-151) podlega ciągłej ewolucji, w związku z rozwojem relewantnych przepisów prawa międzynarodowego (który Habilitantka zilustrowała w rozdział pt. *ILO's Declaration on Social Justice for a Fair Globalization and its Meaning for the International Labour Law* [w:] *Human Rights, Spiritual Values and Global Economy*, B.

Sitek, J.J. Szczerbowski, A. W. Bauknecht, G. Dammacco, eds., Ecko House Publishing 2011, s. 426-439), jak i unijnego. W szczególności rozwój tego ostatniego (np. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/3015 z dnia 27 listopada 2024 r. w sprawie zakazu produktów wytwarzanych z wykorzystaniem pracy przymusowej na rynku unijnym i zmiany dyrektywy (UE) 2019/1937, Dz.U. L, 2024/3015, 12.12.2024), uzasadniałby kontynuowanie badań i działalności publikacyjnej Habilitantki w tym obszarze tematycznym.

Wysoko oceniam także aktywność publikacyjną Habilitantki w odniesieniu do praw dzieci, szczególnie na tle Jej głównego obszaru badawczego, o którym niżej, tj. prawa migracyjnego i praw osób migrujących. We współredagowanej przez Habilitantkę anglojęzycznej monografii *Children in Migration: Status and Identity*, J. Markiewicz-Stanny, T. Milej, A. Wedeł-Domaradzka (eds.), Nomos Verlagsgesellschaft 2022, uwagę skoncentrowano na standardach ochrony praw dzieci migrujących, których tożsamość nie jest należycie udokumentowana. Dzieci te zdają się stanowić szczególnie wrażliwą grupę w tej kategorii osób migrujących, wobec których, z jednej strony, prawo międzynarodowe stawia wysrubowane rozwiązania ochronne, tytułem przykładu wskazać można te wynikające z art. 7 (obowiązki państwa w zakresie sporządzenia aktu urodzenia dziecka, ponadto prawo dziecka do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką) i art. 8 (prawo dziecka do zachowania tożsamości i jej ochrony) Konwencji o Prawach Dziecka, z drugiej zaś – rzeczywistość w sposób najbardziej dojmujący ujawnia trudności w realizacji normatywnych zobowiązań prawno-człowieczych przez państwa. Rozdział ten pozostaje ściśle skorelowany, w mojej ocenie, z postawionym w monografii pytaniem o to, jaki status powinien być tym pierwszoplanowym dzieci migrujących – czy ma nim być status dziecka, status migranta czy status osoby poszukującej ochrony międzynarodowej (*Children in Migrations..., op. cit.*, s. 8). Szczególne względy należy mieć na konsekwencje ograniczenia praw człowieka dzieci ze względu na nieuregulowany statusu ich rodziców-migrantów, w tym wolności przemieszczania się (zob. także J. Markiewicz-Stanny, *The rights of the child and a problem of immigration detention*, „Polish Review of International and European Law” 2020, vol. 9, issue 2, s. 83 - 106), na które dr Joanna Markiewicz-Stanny wskazywała także w swej monografii habilitacyjnej.

W ścisłym związku z zagadnieniem skutecznej ochrony praw dzieci migrujących pozostaje kwestia prawidłowej oceny wieku osób, które podają się za małoletnich, ale ich data urodzenia nie jest udokumentowana. Zagadnienie to pozostaje także niezwykle doniosłe w praktyce. Dlatego cenna jest rekonstrukcja ukształtowanego w systemie uniwersalnym jak i europejskim standardu oceny wieku dokonana przez dr Joannę Markiewicz-Stanny, pozwalająca

zidentyfikować niedostatki polskich rozwiązań w tym zakresie (*Age Assessment. Polish Practice and International Standards*, “Polish Yearbook of International Law” 2022, nr XLII, s. 185 – 202). Obejmuje on elementy proceduralne, w tym obowiązki informacyjne państwa dotyczące samej oceny wieku i sposobu jej przeprowadzenia oraz zagwarantowanie skutecznego środka zaskarżenia wyniku takich procedur (*Age assessment procedures and the protection of children’s rights. an analysis of international standards* [w:] Women, Children and (Other) Vulnerable Groups Standards of Protection and Challenges for International Law, M. Półtorak, I. Topa, eds., Peter Lang 2021, s. 283-304).

Wysoce aplikacyjny walor mają wyniki badania nad sytuacją prawną i faktyczną dzieci poszukujących ochrony międzynarodowej w Polsce Habilitantki, zawarte w monografii współautorskiej (razem z O. Łachacz i A. Tymińską) *Małoletni cudzoziemcy poszukujący ochrony międzynarodowej w Polsce oraz ich prawa w standardach międzynarodowych, w prawie krajowym i praktyce polskich władz (2018 – 2023)*, Wolters Kluwer 2024, ss. 134. Monografia skupia się na wynikach analizy postępowań administracyjnych o udzielenie ochrony międzynarodowej (o nadanie statusu uchodźcy lub udzielenie ochrony uzupełniającej) oraz na postępowaniach o zobowiązanie do powrotu, której celem było zaprezentowanie zjawiska migracji małoletnich w latach 2018 – 2023 w kontekście sytuacji prawnej oraz realizacji standardów prawnomiędzynarodowych w ich zakresie (s. 10). Badanie należy uznać za nowatorskie i wypełniające istotną lukę badawczą. Szczególnie interesujące są postulaty *de lege ferenda* (s. 123-125), które orientuje fundamentalna zasada ochrony praw dziecka – zasada jego najlepszego interesu (art. 3 Konwencji o Prawach Dziecka). Zakres zaangażowania Habilitantki w jej opracowanie, t.j. formalno-dogmatyczna analiza przepisów prawa krajowego i międzynarodowego odnośnie do identyfikacji dziecka, reprezentacji prawnej i prawa do bycia wysłuchanym (w zakresie prawnomiędzynarodowym) oraz stosowania detencji i środków alternatywnych, opracowanie wniosków powstały na skutek zestawienia standardów międzynarodowych z praktyką władz publicznych w tej perspektywie oraz sformułowanie odnośnych rekomendacji (Autoreferat, s. 21) potwierdza dojrzałość warsztatu naukowego Habilitantki i jej wkład w rozwój dorobku doktrynalnego na zbiegu prawa ochrony praw człowieka i międzynarodowego prawa uchodźczego/migracyjnego.

Dorobek publikacyjny Habilitantki w tym zakresie, najszerszym w przyjętej przeze mnie klasyfikacji, łączącym kilka wyszczególnionych przez Habilitantkę pól badawczych, w tym status prawny cudzoziemców. Prawa człowieka a kontrola państwa nad wjazdem i pobytem cudzoziemców, Politykę migracyjną i azylową w UE. Współpraca międzynarodowa

w dziedzinie migracji, prawo morskie i prawo dyplomatyczne i konsularne, oceniam wysoko, dostrzegając jego oddziaływanie na rozwój nauki prawa zarówno przez pryzmat kryterium temporalnego jego budowania, jak i jego zakresu przedmiotowego, a także – waloru merytorycznego.

To w tym nurcie badań Habilitantki plasuję monografię habilitacyjną, uwagi na temat której zawiera pkt III.1 i III.2. niniejszej recenzji, ale także szereg innych publikacji, które stanowią wynik prowadzonych przez Nią od 15 lat badań nad sposobem, w jaki normy prawa międzynarodowego (praw człowieka) kształtują status prawny cudzoziemców (pierwsza wskazana przez Habilitantkę pozycja z tego zakresu tematycznego to artykuł pt. *Sytuacja prawna cudzoziemców a respektowanie praw człowiek. Wybrane problemy*, opublikowany w „Polskim Roczniku Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego” 2011, nr 2, s. 107-128). Na przestrzeni lat dr Joanna Markiewicz-Stanny poddała naukowej analizie w swych publikacji szereg zagadnień, które niewątpliwie oddają Jej doskonałe zorientowanie w kwestiach tyleż ważkich społecznie, co naukowo i poznawczo. Zaklasyfikowane do tej kategorii przeze mnie pozycje z dorobku publikacyjnego Habilitantki ujawniają przy tym w sposób najbardziej widoczny rozwój jej warsztatu naukowego.

Znajdujące się w nim prace osadzają w perspektywie prawno-człowieczej szereg szczegółowych (i nie zawsze oczywistych) kwestii dotyczących szeroko rozumianej sytuacji prawnej cudzoziemców. Część z nich została włączona w większym stopniu, co naturalne, do rozprawy habilitacyjnej dr Joanny Markiewicz-Stanny (np. artykuł na temat zastosowania detencji cudzoziemców w prawie UE pt. *Wolność i bezpieczeństwo osobiste osób ubiegających się o ochronę międzynarodową — refleksje na tle przekształconej dyrektywy recepcyjnej*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2015, t. XIII, s. 58-76). Inne mogą być odczytywane jako uzupełnienie tematyki, której dr Joanna Markiewicz-Stanny poświęciła swą rozprawę habilitacyjną. Soczewkę prawno-człowieczą w odniesieniu do sytuacji cudzoziemców Habilitantka przykłada między innymi do pomocy konsularnej, umocowanej w art. 36 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz.U. z 1982 r. nr 13 poz. 98), oceniając, że diagnozowana w doktrynie humanizacja prawa konsularnego podkreśla potrzebę zaradzenia poważnym i licznym naruszeniom praw cudzoziemców (zob. *Pomoc konsularna w kontekście standardów prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego* [w:] *Wybrane zagadnienia współczesnego prawa konsularnego (z perspektywy prawa i praktyki międzynarodowej oraz polskiej*, W. Burek, P. Czubik, red., Instytut Multimedialny 2014, s. 228), związków między migracją nieregularną

zanieczyszczeniami środowiska morskiego (*Irregular migration and its impact on the marine environment: Legal aspects*, „Marine Policy” 2022, t. 144, s. 1-8, współautorka: M. Szuniewicz-Stępień) czy języka aktów prawnych i dokumentów politycznych jako instrumentu kształtowania nastrojów społecznych wobec migrantów a jednocześnie odzwierciedlenia tychże (*Język aktów prawnych a ekskluzja społeczna imigrantów w sytuacji nieregularnej*, „Lingwistyka Stosowana” 2017, t. 24, nr 4, s. 95 –107), potwierdzając znaczenie językowej analizy prawa dla oceny rzeczywistego oddziaływania norm prawnych. Zidentyfikowana w nim tendencja do wzrostu poczucia zagrożenia społecznego, a w ślad za nim liczby przepisów prawa karnego materialnego w dziedzinie migracji, będąca wynikiem operowania „retoryką zagrożenia i terminologią związaną ze zwalczaniem imigracji (s. 99), prowadzi Habilitantkę do negatywnej oceny zmian wprowadzonych do dyrektywy 2008/115 przez Komisję Europejską (*The Repressive Function of Migration Law and the Fairness and Effectiveness of the European Union’s Return Policy*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2020, t. 12, nr 4, s. 124-142). Represyjność ich wpływu – zarówno na poziomie intencji projektodawcy, jaki i skutków przyjętych rozwiązań, Habilitantka ocenia negatywnie w odniesieniu do podstawowych wartości polityki dotyczącej powrotów, tj. jej sprawiedliwości i skuteczności, a także upowszechnienia stosowania prawa administracyjnego w sposób nieprawidłowy, czyli tak, by działało ono tak samo jak sankcja karna. Habilitantka nie dostrzega przy tym, by Komisja Europejska wykazała adekwatność i przydatność zmian wprowadzonych do dyrektywy 2008/115 (s. 139), podobnie jak w przypadku propozycji legislacyjnych objętych Nowym Paktem o Azylu i Migracji – całokształt działań prawodawczych Komisji cechował, jak pisze w artykule *Nowy Pakt o migracji i azylu - pomiędzy spójnością a fragmentacją prawa*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2025, nr 2, s. 5, deficyt w zakresie standardu tworzenia prawa na podstawie dowodów i ocen zebranych danych. Przyjęte w nim rozwiązania, prowadzą raczej do hybrydyzacji i dezintegracji przepisów z zakresu migracji i azylu niż stworzenia płynnego powiązania między nimi i wynikającymi z nich procedurami, wpisują się w trend sekurytyzacji migracji i stają się element zarządzania granicami. Nie jest to, jak pisze dr Joanna Markiewicz-Stanny „wymysł Brukseli”, a efekt procesów, które od dawna są obserwowane w państwach członkowskich (s. 10-11), a które są ukierunkowane na wzmoczenie kontroli nad migracją m.in. przez uszczelnienie kontroli granicznej, przejaw których stanowi przenoszenie kontroli migracyjnej na terytorium innych państw czy też prywatyzacja kontroli migracyjnej. To z kolei elementy modelu kontroli rozporoszonej w zakresie międzynarodowego przepływu osób, które w przypadku UE mogą wynikać, jak zauważa Habilitantka, zarówno z indywidualnych decyzji państw członkowskich, jak i rozwiązań przyjętych na poziomie ponadnarodowym

(*Prywatyzacja kontroli migracyjnej w Europie — kazu przewoźników morskich*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2022, t. XXV, nr 3(55), s. 122-124).

III.3. Ocena znacznego wkładu osiągnięć naukowych dr Joanny Markiewicz-Stanny w rozwój dyscypliny nauk prawnych

Ocena nadania stopnia doktora habilitowanego wymaga, aby wśród całego dorobku naukowego znalazły się osiągnięcia naukowe „o znacznym wkładzie w rozwój danej dyscypliny”. W mojej ocenie taki walor ma zarówno monografia *Detencja cudzoziemców. Standardy praw człowieka a polityka migracyjna państw europejskich* (Wydawnictwo INP PAN 2025), jak i pozostały dorobek publikacyjny Habilitantki. I w jednym, i w drugim aspekcie identyfikacji „znacznego wkładu w rozwój dyscypliny” dokonać można zarówno przy wykorzystaniu mierników ilościowych, jak i jakościowych. W odniesieniu do tych pierwszych za satysfakcjonującą uznać można liczbę publikacji tak przed, jak i po doktoracie, nawet uwzględniając długość tego okresu – 20 lat, w odniesieniu do tych drugich – rozpoznawalne wydawnictwa i czasopisma, w których ukazały się drukiem prace Habilitantki, polskie i zagraniczne, wśród których brak wydawnictw „drapieżnych”.

Szczegółową ocenę tematyki i wartości naukowej dorobku Habilitantki zawarłam w punkcie III.1 i III.2 niniejszej recenzji. Odnosząc się do tematyki rozważań podejmowanych przez Habilitantkę, zauważyć należy, że stanowią one wynik Jej rozwoju naukowego i stopniowego obejmowania Jej zainteresowaniem kolejnych aspektów ochrony praw migrantów. W związku z tym rozwój naukowy Habilitantki, jak i warunkowany nim wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne, oceniam pozytywnie.

Dorobek Habilitantki odznacza się także dobrym (relatywnie do reprezentowanej dyscypliny naukowej) wskaźnikiem cytowań prac. Jak podaje Habilitantka za Academia.edu są to 32 cytowania, według Publish or Perish – 24 cytowania, według Google Scholar – 17 cytowań (wszystkie dane z wyłączeniem autocytowań). Wyłaniający się z przytoczonych danych naukometrycznych zakres oddziaływania aktywności publikacyjnej Habilitantki uważam za spełniający kryterium “znacznego wkładu dorobku naukowego w rozwój dyscypliny”, którego spełnienie jest wymagane w procedurze awansowej na stopień naukowy doktora habilitowanego.

IV. Ocena istotnego charakteru aktywności naukowej dr Joanny Markiewicz-Stanny

Kolejnym warunkiem nadania stopnia doktora habilitowanego jest wykazanie się „istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”. Ocena znaczenia dorobku publikacyjnego dr Joanny Markiewicz-Stanny zawarta jest w punkcie III niniejszej recenzji. W tej jej części kryterium istotności odniosę do innych osiągnięć naukowych, wskazanych przez Habilitantkę w dokumentacji habilitacyjnej.

Zacząć wypada od wskazania projektów naukowych z udziałem Habilitantki. Dr Joanna Markiewicz-Stanny kierowała projektem „Child in Migration: Status and Identity (nr projektu DNK/SP/464169/2020), dofinansowanym ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki w ramach programu Doskonała nauka – Wsparcie konferencji naukowych, realizowanego w okresie 10.01.2020 – 21.07.2021⁴, opartego na współpracy naukowców z rodzimej jednostki Habilitantki, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Kenyatta University, ostatecznie zrealizowanym bez środków ministerialnych – z powodu pandemii konferencja odbyła się online (Autoreferat, s. 33). Aktualnie Habilitantka jest członkinią zespołu projektowego w projekcie „Analiza prawna działań Rosji w Ukrainie od 2014 r. pod kątem zbrodni agresji, zbrodni wojennych i ludobójstwa oraz rozwiązań prawnych państw sąsiadujących z Ukrainą w zakresie statusu obywateli Ukrainy”, trwającego w okresie 13.10.2023 – 31.12.2025⁵.

Ponadto jak wynika z Autoreferatu (s. 21) w ramach projektu realizowanego przez UNHCR „Legal assistance to forcibly displaced persons in Poland” w okresie 01.01.2024 – 31.12.2024 r. dr Joanna Markiewicz-Stanny była zaangażowana w badania nad sytuacją prawną i faktyczną dzieci poszukujących ochrony międzynarodowej w Polsce.

Na podkreślenie zasługuje współpraca dr Joanny Markiewicz-Stanny z zagranicznymi środkami naukowymi w ramach staży naukowych w: the Institute for Human Rights w Abo Akademi University w Turku (17.09.-11.10.2023 r.), Uniwersytecie w Perugii (3-10.10.2022 r.) oraz na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Uppsali (25.04. - 08.05.2019 r.). Habilitantka wskazuje także na udział w charakterze badacza w: Research Project of National Interest (PRIN 2022) “Towards a European Model of Community Sponsorship for Refugees: Access, Reception and Integration (COSME Project), podmiot prowadzący - Uniwersytet Tuscia w Viterbo; Mobility Program in

⁴ Zob. <https://radon.nauka.gov.pl/dane/profil/61b090fcf84dba78df388fd9> [data dostępu: 22 grudnia 2025 r.].

⁵ Zob. <https://radon.nauka.gov.pl/dane/profil/654ded8525cdc15573f57b49> [data dostępu: 22 grudnia 2025 r.].

Human Rights (2023/2024) w the Institute for Human Rights w Abo Akademi University i Międzynarodowym Programie Legality and Participation (LEPA) na Uniwersytecie w Perugii (2022).

Umiejdzynarodowienie wykazuje także działalność ekspercka Habilitantki, której przejaw stanowi dwuletnia współpraca (2023 – 2024) w projekcie „Right to Know 2” z Węgierskim Komitetem Helsińskim, w ramach którego międzynarodowe grono badaczy przygotowywało wkład do komparatystycznego studium poświęconego problemowi ograniczenia lub wyłączenia dostępu cudzoziemca do akt w sprawach związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa państwa pt. „Right to Know in the European Union. Comparative Study on Access to Classified Data in National Security Related Immigration Cases”⁶ czy w międzynarodowym projekcie pt. „Children’s Alternatives to Detention protecting their Rights in Europe” (CADRE), realizowanym przez International Commission of Jurists w latach 2012 – 2023, którego celem była promocja wdrażanie i udoskonalanie skutecznych alternatyw dla zatrzymań dzieci migrantów, przy pełnym poszanowaniu ich praw w Unii Europejskiej⁷. Choć tego typu działalność nie zastępuje działalności naukowej, jest jednak cennym jej uzupełnieniem⁸, dlatego uwzględniam ją w niniejszej recenzji, oceniając jako ważne – chociaż nie decydujące – kryterium oceny “istotnego charakteru aktywności naukowej” Habilitantki.

Umiejdzynarodowienie aktywności naukowej Habilitantki, w głównej mierze omówione powyżej, ale którego przejaw stanowią także odnotowane poniżej konferencje czy zaangażowanie w prace czasopism naukowych oraz analizowane we wcześniejszej części recenzji publikacje, ma znaczenie dla oceny jakości i zakresu oddziaływania Jej dorobku ze względu na gałąź prawa, w którym się on plasuje w zasadniczej części – prawo międzynarodowe publiczne/międzynarodowe prawo ochrony praw człowieka – i należy je ocenić pozytywnie.

Na niwie krajowej Habilitantka od marca 2024 r. współpracuje z Centrum Badan nad Prawem Migracyjnym Instytutu Nauk Prawnych PAN (Autoreferat, s. 36-37), a od 2020 r. – z Helsińską Fundacją Praw Człowieka, czego efektem jest współudział Habilitantki w przygotowaniu „Wytycznych dotyczących badania dobra dziecka w postępowaniach detencyjnych. Standardy międzynarodowe i krajowe oraz propozycja procedury badania dobra dziecka w postępowaniach

⁶ Dostęp pod adresem: <http://helsinki.hu/en/the-right-to-know-in-the-european-union/> [data dostępu: 22 grudnia 2025 r.].

⁷ Dostęp pod adresem: <https://www.icj.org/jurisprudence/> [data dostępu: 22 grudnia 2025 r.].

⁸ Por. P. Grzebyk, *Warunki uzyskania...*, op. cit.

dotyczących umieszczania dziecka w ośrodkach strzeżonych w Polsce”, Warszawa 2020 (Autoreferat, s. 36-37).

Habilitantka wskazuje w Autoreferacie (s. 14) udział w ponad 40 konferencjach i seminariach naukowych: ogólnopolskich, zagranicznych lub o zasięgu międzynarodowym. Habilitantka posiada w swym dorobku także organizację 10 konferencji naukowych, w tym w 7 z nich jako przewodnicząca komitetu organizacyjnego. Wśród nich znajdują się konferencje międzynarodowe.

Dr Jonna Markiewicz-Stanny jest członkinią redakcji lub radach naukowych 4 periodyków naukowych (w tym 3 zagranicznych): „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny”, „Kenyatta University Journal of Children’s Rights”, „Marine Policy” oraz „Zbornik radova Pravnog fakulteta”, a także współpracę w zakresie recenzji artykułów naukowych (18 w latach 2019 - 2025), w tym dla prestiżowych polskich czasopism naukowych (np. „Europejski Przegląd Sądowy”) oraz czasopismach zagranicznych (np. „Journal of Infrastructure, Policy and Development”). Habilitantka jest także członkinią Grupy Polskiej Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego (ILA).

V. Ocena dorobku organizacyjno-dydaktycznego dr Joanny Markiewicz-Stanny

Chociaż obecnie działalność dydaktyczna habilitanta nie powinna mieć znaczenia, jeśli chodzi o ocenę istotności jego aktywności naukowej⁹ uwzględniam ją w niniejszej recenzji jako potwierdzenie rzetelności działalności akademickiej Habilitantki.

Dr Joanna Markiewicz-Stanny jest doświadczoną wykładowniczą, realizującą zajęcia dydaktyczne przede wszystkim, ale nie wyłącznie, w jej rodzimej uczelni, zarówno po polsku jak i po angielsku. Habilitantka ma na swym koncie także krótkie pobyty dydaktyczne ramach programu ERASMUS+ w Uniwersytecie w Cordobie (8-11.04.2024), Uniwersytecie Como Varese (24-28.04.2023 r.) i Uniwersytecie w Lizbonie (1-6.05.2022 r.).

Habilitantka jest także autorką kilkudziesięciu recenzji prac dyplomowych licencjackich i magisterskich na kierunkach Prawo i Administracja.

Pani dr Joanna Markiewicz-Stanny wykazuje się znacznym zaangażowaniem w prace na rzecz macierzystej jednostki, m.in. jako wydziałowy koordynator Programu MOST (od 2024 r.), opiekun roku dla kierunku Prawo (2021/2022), a także członkini gremiów takich jak

⁹ Por. P. Grzebyk, *Warunki uzyskania...*, op. cit.

Wydziałowa Komisja ds. Jakości Kształcenia (2014 – 2019) czy Komisja do spraw ewaluacji nauki Instytutu Nauk Prawnych UZ (2020 – 2023). Potwierdzeniem znaczenia tegoż są nagrody Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego przyznane Habilitantce, zarówno indywidualne, jak i zespołowe.

VI. Konkluzja

Analiza dorobku publikacyjnego Habilitantki oraz informacji zadeklarowanych w dokumentacji habilitacyjnej pozwala udzielić pozytywnych odpowiedzi, nawet jeśli z pewnymi uwagami, na pytania stawiane w toku recenzji habilitacyjnej: czy habilitant daje rękojmię rzetelności prowadzenia badań? Czy nie popełnia błędów merytorycznych? Czy posługuje się prawidłowo terminologią prawniczą? Czy uczciwie przedstawia swój dorobek?¹⁰

Uznaję tym samym, że dr Joanna Markiewicz-Stanny spełnia ustawowe wymogi stawiane osobom ubiegającym się o przyznanie stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych i tym samym rekomenduję dopuszczenie Habilitantki do kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego.

KIEROWNIK
KATEDRY PRAWA I INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
Aleksandra Szczerba
prof. AJP dr hab. Aleksandra Szczerba

¹⁰ Por. P. Grzebyk, *Warunki uzyskania...*, op. cit.